

"Global M&A Activity Will Slow in 2023". *Beinsure*. <https://beinsure.com/2023-ma-activity-slows/>

Holovatska, S. I., and Kurak, A. I. "Zabezpechennia maibut-nikh vytrat i platezhiv u protsesakh «diu dilidzhens» ta upravlinnia ryzykamy pidpriemstva" [Provision of Future Expenses and Payments in the Processes of «Due Diligence» and of Risks Management of Enterprise]. *Biznes Inform*, no. 3 (2019): 394-398. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-3-394-398>

Hutsalenko, L. V. "Diu dilidzhens - harant uspishnosti investytsiinoho proektu v biznes-sferi" [Due Diligence Is a Guarantor of the Success of an Investment Project in the Business Sphere]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. 2017. <http://surl.li/tmznq>

"Kompaniia «Deloit» v Ukraini" ["Deloitte" Company in Ukraine]. *Deloitte*. <https://www2.deloitte.com/ua/uk.html>

Kostinska, V. M. "Diu dilidzhens zlyttia ta pohlynannia pidpriemstv u voiennyi chas" [Due Diligence of Mergers and Acquisitions in Wartime]. *Molody vchenyi*, no. 2 (2023): 102-107. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-2-114-20>

[Legal Act of Ukraine] (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

"M&A statistics by industries". *IMAA (Institute for Mergers, Acquisitions, and Alliances)*. <https://imaa-institute.org/mergers-and-acquisitions-statistics/ma-statistics-by-industries/>

Nazarenko, I. M., and Oriekhova, A. I. "«Diu dilidzhens»: sutnist, pryznachennia ta poslidovnist provedennia" ["«Due diligence»: Essence, Appointment and Sequence of Realization]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, iss. 20, oart 1 (2011): 360-366. <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/22fc8c93-c80c-4275-b7e1-612ad6f8f7c7/content>

"Uhody zlyttia ta pohlynannia M&A v Ukraini" [M&A Merger and Acquisition Agreements in Ukraine]. *InVenture*. January 10, 2024. <https://inventure.com.ua/uk/tools/database/ugodi-zlittya-ta-poglynannya-manda-v-ukrayini>

УДК 338:5
JEL: G29; M41; O17; O30
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-251-257>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ КОНСАЛТИНГОВИХ КОМПАНІЙ

©2024 ЛИТВИНЧУК Д. П.

УДК 338:5
JEL: G29; M41; O17; O30

Литвинчук Д. П. Особливості формування собівартості послуг консалтингових компаній

Останнім часом, з урахуванням нестабільності світової економіки, можна констатувати постійне зростання глобального попиту на консалтингові послуги як у країнах Європейського Союзу, так і в Україні. Економіка України сьогодні знаходиться в надзвичайно складній ситуації через вторгнення РФ, однак при цьому формуються неповторні можливості для здійснення облікових трансформацій підприємств за допомогою якісного консультування, що сприяє наближенню національного бізнесу до міжнародних стандартів. Метою дослідження є визначення особливостей надання консалтингових послуг як об'єкта обліку та формування їх собівартості. Сьогодні консалтингова індустрія охоплює широкий спектр послуг, орієнтованих на різні бізнес-процеси замовників, створюючи при цьому єдиний тип бізнесу, основою якого є інтелектуальний капітал. Консалтинг здебільшого функціонує в сегменті B2B, де поведінка споживачів визначається специфікою промислового ринку та тенденціями розвитку галузі. Основна риса консалтингового ринку полягає в унікальності консалтингової послуги як інтелектуального продукту, що залишається в розпорядженні клієнта після завершення співпраці, і який доцільно розглядати як нематеріальний актив. Обов'язком надавачів консалтингових послуг є формування собівартості цих послуг. Проте відсутність галузевих рекомендацій та методичних вказівок ускладнює процес калькулювання собівартості консалтингових послуг. Вказано на необхідність розробки чіткого, уніфікованого та нормативно затвердженого стандарту, що дозволить значно спростити облікові процедури та підвищити якість і точність відповідних розрахунків. Здійснено короткий опис структури виробничої собівартості консалтингових послуг і розглянуто витрати, які найбільше впливають на формування вартості даних послуг. Визначено, що війна в Україні спричинила зростання собівартості консалтингових послуг.

Ключові слова: консалтингові послуги, виробнича собівартість, управління, калькулювання витрат, облік.

Рис.: 1. **Бібл.:** 19.

Литвинчук Дмитро Петрович – аспірант, Державний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: d.lytvynchuk@knuce.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9123-088X>

Lytvynchuk D. P. Features of the Formation of the Self-Cost of Services of Consulting Companies

Recently, taking into account the instability of the world economy, we can state a constant increase in global demand for consulting services both in the countries of the European Union and in Ukraine. The economy of Ukraine today is in an extremely difficult situation due to the military invasion of the Russian Federation, but at the same time, unique opportunities are being formed for the implementation of accounting transformations of enterprises with the help of high-quality consulting, which contributes to the approximation of national business to international standards. The aim of the study is to determine the features of the provision of consulting services as an object of accounting and the formation of their self-cost. Today, the consulting industry covers a wide range of services focused on various business processes of customers, while creating a single type of business, the basis of which is intellectual capital. Consulting mainly operates in the B2B segment, where consumer behavior is determined by the specifics of the industrial market and industry development trends. The main feature of the consulting market is the uniqueness of the consulting service as an intellectual product that remains at the disposal of the client after the completion of cooperation, and which should be considered as an intangible asset. It is the duty of consulting service providers to form the self-cost of these services. However, the lack of industry recommendations and guidelines complicates the process of calculating the self-cost of consulting services. The need to develop a clear, unified and normatively approved standard, which will significantly simplify accounting procedures and improve the quality and accuracy of relevant calculations, is indicated. A brief description of the structure of the production cost of consulting services has been carried out and the costs that have the greatest impact on the formation of the self-cost of these services have been considered. It is determined that the war in Ukraine has caused an increase in the cost of consulting services.

Keywords: consulting services, production self-cost, management, costing, accounting.

Fig.: 1. **Bibl.:** 19.

Lytvynchuk Dmytro P. – Postgraduate Student, State University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: d.lytvynchuk@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9123-088X>

Останніми роками на тлі нестабільності світової економіки можна спостерігати зростання глобального попиту на консалтингові послуги як у країнах Європейського Союзу, так і безпосередньо в Україні.

Згідно з проведеними дослідженнями та прогнозами індустрія консалтингу в Європі є досить стабільною, і такою залишатиметься. Після незначного падіння у 2020 р. обіг на європейському ринку консультування зріс більш ніж на 11% у 2021 р., і, незважаючи на поточну міжнародну кризу, у 2022 р. він навіть прискорив своє зростання на 12% та зберігає тенденції до підвищення у 2023 р. – на 10% [4; 18].

У 2022 р. консалтингова галузь в Україні, після того як вона зазнала історичного зростання приблизно на 7% за рік [18], стикнулася із серйозними викликами через війну. Значний тиск на ринок зумовлений як зниженням попиту з боку клієнтів, що мають проблеми з платоспроможністю, так і нестачею консультантів через масовий відтік професіоналів унаслідок бойових дій.

Зокрема, в Україні у 2019 р. було реалізовано консалтингових послуг на суму 135,18 млрд грн, у 2020 р. – на суму 52,02 млрд грн, у 2021 р. – 81,83 млрд грн, а у 2022 р. – 111,63 млрд грн.

Умови, в яких знаходиться економіка України сьогодні, є надзвичайно складними. Одночасно з цим формуються неповторні можливості для здійснення дієвих облікових трансформацій підприємств зі допомогою якісного консультування, що сприяє наближенню національного бізнесу до міжнародних стандартів.

Питанням сутності консалтингових послуг (виконання консалтингових проектів), методич-

ним засадам обчислення витрат у консалтингових компаніях присвячено праці значної кількості учених і практиків, зокрема варто відзначити праці таких авторів: Бублик К. О. [5], Верба В. А. [6; 7], Дзюба О. М., Левіщенко О. С. [8], Єремян О., Ярошенко А. [9], Рейкін В. С., Макара О. В. [15], Чумак О. В., Андрющенко І. С. [19] та інших.

Разом із тим варто зазначити, що частина питань стосовно особливостей визнання в обліку консалтингових послуг залишається не розкритою повною мірою та потребує продовження наукових і практичних досліджень даної проблематики.

Метою дослідження є визначення особливостей надання консалтингових послуг як об'єкта обліку та формування їх собівартості

Ринок консалтингових послуг в Україні є динамічним і різноманітним, проте він зазнав значних змін і викликів протягом останніх років, особливо у зв'язку з війною. Загальна кількість консультаційних компаній, які працювали на українському ринку до 2022 р., становила 5 000. Близько 87% консультаційних послуг, які надаються в Україні, зосереджені в м. Київ. Загалом, консалтингові компанії в Україні можна розділити на три групи: «велика п'ятірка» та інші іноземні компанії; великі українські компанії; регіональні компанії [16].

Варто зазначити, що станом на 2023 р. ринок консалтингових послуг в Україні мав таку сегментацію (рис. 1). Як свідчать дані рис. 1, весь спектр консалтингових послуг, характерний для європейського ринку, представлений і в Україні: це ІТ-консалтинг, юридичний консалтинг, маркетинго-

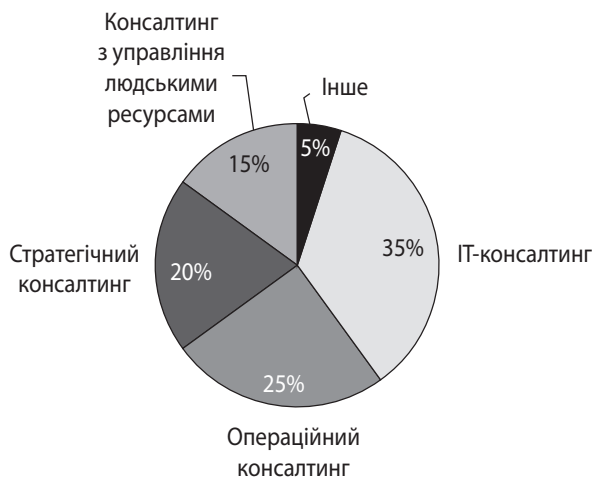

Рис. 1. Сегментація ринку консалтингових послуг України у 2023 р.

Джерело: складено за даними [10; 17].

вий консалтинг (дослідження ринків), фінансовий консалтинг та аудит (включно з бухгалтерським консалтингом), послуги з реорганізації та реструктуризації бізнесу, проведення тренінгів та семінарів, стратегічне планування бізнесу та інші консультативні послуги [10; 17].

При цьому є досить обґрунтованим, що у зв'язку з воєнними діями основними напрямками консалтингової діяльності в Україні стали стратегічні консультації кризового управління, фінансове планування та оптимізація діяльності для забезпечення стійкості в умовах високих ризиків [15].

Починаючи дослідження особливостей обчислення витрат консалтингових послуг, першочерговим питанням, яке ми маємо розглянути, є визначення того, що саме означають консалтингові послуги в контексті чинного законодавства, та які умови їх надання.

Згідно із класифікацією видів економічної діяльності консалтингові послуги в Україні здійснюються в межах коду 74.14.0 «Консультації з питань комерційної діяльності та управління», що включає: «консультації, надання рекомендацій та практичної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності та державним службам у галузі зв'язків із громадськістю та обміну інформацією, розроблення систем бухгалтерського обліку, програм обліку виробничих витрат, процедур контролю за виконанням кошторису; консультування та надання практичної допомоги комерційним підприємствам і державним службам у галузі планування, організації, забезпечення ефективності та контролю, інформації для управління; консультування фермерів з питань управління, а також спеціалістами в галузі сільського господарства (агрономами,

економістами); арбітраж і вирішення конфліктів між працівниками та роботодавцями» [13].

Доцільно зазначити, що окремі види консалтингової діяльності мають різне нормативно-правове забезпечення. Наприклад, фінансовий консалтинг регламентується Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [12]. У статтях 7–9 цього закону викладено вимоги до юридичних осіб, що надають фінансові послуги, стосовно їх капіталу, організаційно-правової форми та умов початку діяльності. Закон передбачає обов'язкове отримання ліцензії залежно від виду фінансових послуг, що надаються юридичною особою, а державне регулювання здійснюється через контроль, який виконують спеціально уповноважені державні органи.

Своєю чергою, аудиторський консалтинг регулюється Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [11]. Статті 4–7 закону відображають основні вимоги щодо отримання статусу аудитора та здійснення аудиторської діяльності, а також описують загальні умови надання аудиторських послуг. При цьому, аудиторським компаніям заборонено безпосередньо займатися іншими видами підприємницької діяльності, які не сумісні з аудиторською діяльністю [11].

Таким чином, індустрія консалтингу охоплює різні сфери консультування відповідно до різних бізнес-процесів, які можуть виникнути на підприємствах-замовниках. Водночас така різноманітність сегментів утворює один тип бізнесу, де основним є інтелектуальний капітал людей.

Особливістю консалтингової діяльності є те, що вона здебільшого здійснюється в сегменті організованих споживачів («B2B»), чії поведінкові особливості типові для промислового ринку і залежать від тенденцій розвитку галузі консультування [5].

Основною рисою функціонування консалтингового ринку загалом є специфіка самого продукту – консалтингової послуги, інтелектуального продукту, який залишається в розпорядженні клієнта після завершення консультування [1].

Відповідно, унікальність консалтингової послуги як об'єкта обліку полягає в її уявній невідчутності, непомітності та, як правило, у відсутності повної матеріальної форми до її продажу [1], отже, її доцільно розглядати як нематеріальний актив. Разом із тим, навіть у випадку якщо два консалтингові продукти від різних фірм є ідентичними за призначенням, вони можуть різнитися не лише формою, але й за методологією розробки, змістом і, що важливо, – своєю вартістю.

Основним і ключовим питанням щодо консалтингових послуг є те, що відповідно до НПСБО 16

«Витрати» [14], надавачі цих послуг мають формувати їхню собівартість. Оцінювання чинного нормативного поля, що регулює калькулювання собівартості послуг, дозволило дійти кількох висновків:

- ✦ методологічним підґрунтям на національному рівні щодо калькулювання собівартості консалтингових послуг є НПСБО 16 «Витрати», де встановлено номенклатуру і склад статей витрат, які формують виробничу собівартість продукції (робіт, послуг) і методику розподілу та включення непрямих витрат до її складу [14];
- ✦ наразі відсутні чіткі підходи та рекомендації щодо калькулювання собівартості консалтингових послуг відповідно до галузей економіки;
- ✦ відсутні методичні рекомендації щодо методів здійснення розподілу витрат, які б адаптували традиційні системи до сфери послуг.

Таким чином, можна зробити висновок, що особливої актуальності набирають питання розробки та затвердження чітких галузевих методичних рекомендацій, які б визначали засади здійснення калькулювання собівартості надання послуг, зокрема у сфері консалтингу. Така потреба актуальна, адже є передумовою розвитку ефективного ринку здійснення консалтингової діяльності та підґрунтям для здійснення обліку. Крім того, на думку О. Єремян і А. Ярошенко, відсутність методичних рекомендацій призводить до «проблематичності накопичення загальновиробничих витрат у процесі виконання послуг, нечіткого розмежування різного роду витрат, недоцільного вибору бази розподілу, необґрунтованої методики розподілу, і як результат – недостовірного визначення собівартості окремих видів послуг, обмеженості облікової інформації, необхідної для управління підприємства» [9].

Отже, відповідно до НПСБО 16 «Витрати», виробнича собівартість консалтингових послуг має включати такі витрати:

- 1) прямі матеріальні витрати (вартість оплачених послуг з консалтингу, консультаційні та супутні послуги, організаційно-технічне забезпечення консалтингу тощо);
- 2) прямі витрати на оплату праці (заробітна плата спеціалістам-консультантам, експертам, що безпосередньо зайняті у створенні консалтингових послуг);
- 3) інші прямі витрати (відрахування на соціальні заходи, плата за оренду, амортизація тощо);
- 4) загальновиробничі витрати [6; 14].

Традиційним моментом є те, що підприємство самостійно визначає перелік і склад статей для калькуляції виробничої собівартості консалтингової послуги, а також перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат.

Важливо зазначити, що частка прямих витрат за надання консалтингових послуг (виконання проектів) складають зазвичай не більше 30%. При цьому рушійним моментом у формуванні консалтингової послуги є саме робота консультантів (статистика показує, що середній показник витрат на оплату праці (разом із відповідними нарахуваннями на заробітну плату) працівників становить від 40% до 80% загальної суми витрат організації). Причому більшість дослідників зазначають, що через трудомісткість консалтингової діяльності ціни та витрати на послуги безпосередньо залежать від рівня гонорарів консультантів. Рівень гонорару, своєю чергою, визначається природою виконуваної послуги, необхідним часом, досвідом і репутацією консалтингової компанії, взятими на себе зобов'язаннями та вигодою, яку отримує клієнт від цих послуг, що дозволяє консультантам зберігати незалежність і чесність.

Важливим і ґрунтовним дослідженням є роботи лауреата Нобелівської премії з економіки Майкла Спенса щодо сигнальної теорії, яка вказує на те, що при значній інформаційній асиметрії сформованого ринку його учасники можуть робити певні сигнали, що допомагають знизити рівень невизначеності щодо деяких особливостей або ж нехарактерних для ресурсів, продуктів і послуг властивостей. Науковець виділяє такі ключові сигнали на ринку консалтингових послуг: послуга, яка надається, репутація або ж бренд відповідної компанії. Саме тому головними аспектами формування ціни на консалтингові послуги варто розглядати таку складову, як бренд і репутація консалтингової компанії. При цьому необхідно також враховувати і стратегічне позиціонування компанії, її трудовий потенціал і ресурсне забезпечення, які також безпосередньо впливають на ціновий сегмент і за яких така консалтингова компанія здійснює свою діяльність [1; 3; 16; 17].

Компанія Consulting Success провела дослідження, яке показує, що більшість консультантів структурують вартість своїх консультативних послуг таким чином:

- ✦ 31,37% консультантів використовують проектну ставку для визначення вартості своїх проектів;
- ✦ 23,38% з них використовують погодинну оплату;

- ✦ 17,30% використовують комісії на основі вартості;
- ✦ 15,40% використовують щомісячні фіксатори;
- ✦ 12,55% консультантів стягують оплату щодня [2].

Науковці відзначають постійну тенденцію зростання частки непрямих витрат. Зниження частки прямих витрат відбувається внаслідок активізації дослідницької та навчальної діяльності, формування та розвитку інтелектуального капіталу, посилення маркетингової активності консалтингової фірми [7; 9; 17].

При цьому розгортається багаторічна полеміка щодо здійснення розподілу загальновиробничих витрат у консалтингових компаніях. Так, О. В. Чумак у своїх дослідженнях [19, с. 43] вказує на те, що, «на сьогодні погляди вчених і практиків щодо необхідності розподілу загально-виробничих витрат розділилися, одні вважають це необхідною умовою, інші – загромодженням облікового процесу без наявності ефекту. Для підприємств сфери послуг це питання набуває ще більшої проблематичності, бо в цій сфері досить складно реалізувати методику розподілу загальновиробничих витрат, встановлену НПСБО 16, а саме: визначити базу розподілу; нормальну потужність підприємства; загальну величину загальновиробничих витрат, зокрема їх змінної та постійної частини; розрахувати норматив змінних і постійних загальновиробничих витрат і при невиконанні плану розподілити загальновиробничі витрати між собівартістю випущених і реалізованих послуг» [9].

Війна в Україні здійснила значний вплив на всі складові ринку надання послуг, у тому числі на ринок консалтингової діяльності. Передусім через воєнні дії підвищилася собівартість надання консалтингових послуг. Таке підвищення зумовлено необхідністю компаній забезпечити можливість роботи своїх працівників у безпечних умовах, інвестиціями в незалежні джерела енергії та системи захисту інформації для збереження конфіденційної інформації їх клієнтів, заходи щодо навчання персоналу роботі в кризових умовах та надання психологічної підтримки. Також важливими аспектами впливу на суму понесених витрат стало значне зростання валютного курсу та показників індексу споживчих цін, які безпосередньо вплинули на ціну товарів та послуг, які використовуються в процесі надання консалтингових послуг. Ще однією зі значних складових, які вплинули на ціноутворення, стала необхідність забезпечення працівників житлом у разі їх переміщення через військові дії [17].

Таким чином, формування дієвого інструментарію обчислення витрат у консалтингових компаніях потребує врахування всіх аспектів їх діяльності та розробки чіткого, уніфікованого та нормативно затвердженого стандарту, що дозволить значно спростити облікові процедури та підвищити якість і точність відповідних розрахунків.

ВИСНОВКИ

Починаючи з 2022 р. консалтингова діяльність в Україні зазнає значних труднощів через активну фазу збройної агресії російської федерації проти України. Проте після завершення війни та початку відбудови країни цей ринок має великий потенціал для зростання. Ми вважаємо, що в довгостроковій перспективі найбільший попит буде на послуги, що базуються на інноваційних управлінських концепціях. Різні виробничі галузі можуть стати потенційними клієнтами консалтингових послуг.

Крім того, можна стверджувати, що недостатнє нормативне регулювання в Україні та відсутність наукових досліджень у сфері вибору методичних моделей калькулювання собівартості консалтингових послуг змушують на практиці пристосовувати загальну методологію калькулювання без урахування особливостей цих послуг, що призводить до зниження достовірності розрахунків.

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне зосередити подальші дослідження на аналізі наявних методів калькулювання собівартості консалтингових послуг і формулюванні чіткого теоретико-методичного інструментарію. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Bezrukova N., Svichkar V. Consulting Activities of International Companies. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.81>
2. Consulting Fees Guide: How Much To Charge For Consulting. URL: <https://www.consultingsuccess.com/consulting-fees>
3. Global Management Consulting Industry Statistics. URL: <https://worldmetrics.org/global-management-consulting-industry-statistics/>
4. Survey of the European Management Consultancy 2021–2022. FEACO. January 2023. URL: <https://aeconsultoras.com/wp-content/uploads/2023/02/Feaco-Survey-2021-2022.pdf>
5. Бублик К. О. Управління споживчою поведінкою в сфері консалтингових послуг. *Економіка і менеджмент 2020: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку* : зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 2–3 квітня 2020 р.) : у 7 т. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020.

6. Верба В. А. Методичні засади обчислення витрат в консалтингових компаніях. *Ефективна економіка*. 2011. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=914>
7. Верба В. А. Методичні положення побудови економічної моделі управління консалтингової компанії. *Стратегія розвитку України*. 2013. № 3. С. 11–20. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6894>
8. Дзюба О. М., Левіщенко О. С. Обґрунтування комплексного показника витрат підприємства на консалтингові проекти. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-52>
9. Єремян О., Ярошенко А. Методичні аспекти обліку витрат і калькулювання собівартості ІТ-послуг. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2. С. 26–35. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.026
10. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/>
12. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
13. Класифікація видів економічної діяльності. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_dk009_2016.htm
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
15. Рейкін В. С., Макара О. В. Консалтинг в Україні: оцінка стану та тенденції розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 39. С. 97–101. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct39-16>
16. Слюсарева Л. В. Ринок консалтингових послуг: тенденції та особливості розвитку в Україні. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики*: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мукачєво, 6–7 квітня 2021 р.). Мукачєво: МДУ, 2021. С. 32–35.
17. Філюк Г., Питула І. Розвиток ринку консалтингових послуг в Україні в умовах сучасних викликів. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34. № 1. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.01.115>
18. Фоміна О. В., Литвинчук Д. П. Європейські тенденції розвитку консалтингу. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-55>
19. Чумак О. В., Андрющенко І. С. Управління витратами в інформаційно-аналітичній системі підприємств ресторанного господарства: монографія. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2016. 268 с.

REFERENCES

- Bezrukova, N., and Svichkar, V. "Consulting Activities of International Companies". *Efektivna ekonomika*, no. 8 (2021). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.81>
- Bublyk, K. O. "Upravlinnia spozhyvchoiu povedinkoiu v sferi konsaltnykhovykh posluh" [Management of Consumer Behavior in the Field of Consulting Services]. *Ekonomika i menedzhment 2020: perspektyvy intehratsii ta innovatsiinoho rozvytku*. Dnipro: Vydavets Bila K. O., 2020.
- "Consulting Fees Guide: How Much To Charge For Consulting". <https://www.consultingsuccess.com/consulting-fees>
- Chumak, O. V., and Andriushchenko, I. S. *Upravlinnia vytratamy v informatsiino-analitychnii systemi pidpriemstv restorannoho hospodarstva* [Cost Management in the Information and Analytical System of Restaurant Enterprises]. Kharkiv: Vydavets Ivanchenko I. S., 2016.
- Derzhavna podatкова sluzhba Ukrainy. <https://tax.gov.ua/>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Dziuba, O. M., and Levishchenko, O. S. "Obgruntuvannia kompleksnogo pokaznyka vytrat pidpriemstva na konsaltnykhovi proekty" [Substantiation of the Complex Indicator of the Company's Costs for Consulting Projects]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 22 (2020). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-52>
- Fomina, O. V., and Lytvynchuk, D. P. "Yevropeiski tendentsii rozvytku konsaltnyhu" [European Consulting Development Trends]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 60 (2024). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-55>
- Fyliuk, H., and Prytula, I. "Rozvytok rynku konsaltnykhovykh posluh v Ukraini v umovakh suchasnykh vyklykiv" [Development of the Consulting Services Market in Ukraine Amid Contemporary Changes]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 34, no. 1 (2024). DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.01.115>
- "Global Management Consulting Industry Statistics". <https://worldmetrics.org/global-management-consulting-industry-statistics/>
- "Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti" [Classification of Types of Economic Activity]. http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_dk009_2016.htm [Legal Act of Ukraine] (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2001). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
- Reikin, V. S., and Makara, O. V. "Konsaltnykh v Ukraini: otsinka stanu ta tendentsii rozvytku" [Consulting in Ukraine: Condition Assessment and Development Trends]. *Infrastruktura rynku*, no. 39 (2020): 97–101. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct39-16>
- "Survey of the European Management Consultancy 2021–2022". FEACO. January 2023. [256](https://aecon-</p></div><div data-bbox=)

sultoras.com/wp-content/uploads/2023/02/Feaco-Survey-2021-2022.pdf

Sliusareva, L. V. "Rynok konsaltnovykh posluh: tendentsii ta osoblyvosti rozvytku v Ukraini" [The Market of Consulting Services: Trends and Peculiarities of Development in Ukraine]. *Upravlinnia sotsialno-ekonomichnymy transformatsiiami hospodarskykh protsesiv: realii i vyklyky*. Mukachevo: MDU, 2021. 32-35.

Verba, V. A. "Metodychni polozhennia pobudovy ekonomichnoi modeli upravlinnia konsaltnovoi kompanii" [Methodical Provisions for Building an Economic Management Model of a Consulting Company]. *Stratehiiia rozvytku Ukrainy*, no. 3 (2013): 11-20. <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6894>

Verba, V. A. "Metodychni zasady obchyslennia vytrat v konsaltnovykh kompaniiakh" [Methodological Basis of Costs Calculation in Consulting Companies]. *Efektivna ekonomika*, no. 12 (2011). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=914>

Yeremian, O., and Yaroshenko, A. "Metodychni aspekty obliku vytrat i kalkuliuvannia sobivartosti IT-posluh" [Methodological Aspects of Cost Accounting and Calculation of the Cost of IT Services]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 2 (2023): 26-35.

DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.026

Науковий керівник – Фоміна О. В., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри обліку та оподаткування Державного торговельно-економічного університету (Київ)